EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 17.5.2006
KOM(2006) 217 slutlig

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

Rapport om medlemsstaternas åtgärder för att främja frivillig och obetald blodgivning

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

Rapport om medlemsstaternas åtgärder för att främja frivillig och obetald blodgivning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning 3
2. frivillig och obetald blodgivning 3
2.1. Obetald blodgivning 3
2.2. Ersättningar 3
2.3. Ledighet från arbetet 4
2.4. Förfriskningar 5
2.5. Erkännande 5
2.6. Slutsatser 5
3. Främjande av frivillig och obetald blodgivning 5
3.1. Informationskampanjer 5
3.2. Särskilda dagar 7
3.3. Medvetenhet bland studerande 7
3.4. Slutsatser 7
4. Kommissionens åtgärder 7

1. INLEDNING

I enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/98/EG av den 27 januari 2003 om fastställande av kvalitets- och säkerhetsnormer för insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av humanblod och blodkomponenter och om ändring av direktiv 2001/83/EG[1] innehåller denna rapport en sammanfattning av de åtgärder som medlemsstaterna har vidtagit för att uppmuntra frivillig och obetald blodgivning samt en beskrivning av de åtgärder som kommissionen planerar att vidta för att främja självförsörjning av blod inom Europeiska gemenskapen genom frivillig och obetald blodgivning.

2. FRIVILLIG OCH OBETALD BLODGIVNING

Frivillig och obetald blodgivning har sedan länge varit en tradition i många av EU:s medlemsstater. Det har varit praxis under mer än femtio år i Frankrike, Luxemburg, Nordirland, Slovenien och f.d. Tjeckoslovakien, och det har också en lång historia i Belgien, Danmark, England, Finland och Nederländerna. Principen infördes på Cypern 1977, i Spanien och på Malta på 1980-talet och i Italien, Portugal, Grekland och Estland på 1990-talet.

2.1. Obetald blodgivning

I Frankrike berättigar inte donation av blod till någon som helst ersättning, varken direkt eller indirekt. Förutom att det är förbjudet att ta emot kontant betalning är det förbjudet att ta emot inköps- eller rabattkuponger eller andra dokument som utgör en förmån från en tredje part, samt att ta emot gåvor eller förmåner eller att beviljas fördelar.

All blodgivning i Förenade kungariket sker på frivillig väg utan någon ersättning. I Österrike ersätts inte helblodsgivare, och i en ändring som gjordes i den tyska lagen om blodtransfusioner i februari 2005 fastställs att donationer av blod skall vara obetalda.

I Slovaken är alla donationer som organiseras av den nationella blodtransfusionstjänsten frivilliga och obetalda. För ungefär 4 % av de donationer som ombesörjs av transfusionsavdelningar utbetalas ersättning. Det rör sig mestadels om trombaferesdonationer eller sällsynta fall.

2.2. Ersättningar

Principen att blodgivning skall vara frivillig och obetald utesluter inte att givarna får något slags kompensation, om denna begränsas till kompensation för de utgifter och olägenheter som hör samman med blodgivningen. Flera medlemsstater ersätter resekostnader. I Tjeckien är ersättning för resekostnader och inkomstbortfall lagliga men används sällan i praktiken. En blodgivare kan begära skattereduktion om han eller hon inte ansöker om ersättning för förlorad arbetsinkomst under blodgivningen (cirka 10 euro per donation, högst 50−70 euro per år enligt individuell skattesats). Andelen blodgivare som begär skattelättnad beräknas till 60 % eftersom många givare är människor som inte betalar skatt (t.ex. studerande). En del givare ber om direkt ersättning för förlorad arbetstid.

[1] EUT L 33, 8.2.2003. s. 30.

Ungerska blodinsamlingscentraler ersätter berättigade och attesterade resekostnader med ett fast belopp som fastställts av generaldirektören för den nationella blodtransfusionstjänsten. Resekostnader ersätts även om givaren visar sig var olämplig att ge blod.

Under 1999 gav den litauiska regeringen dem som hade lämnat blod frivilligt och utan betalning 40 gånger och som aktivt bidragit till att främja frivilliga och obetalda donationer möjlighet att ansöka om statlig pension. I juni 2004 reducerades dock ersättningarna väsentligt genom en ändring i lagen om ersättning till blodgivare.

I Frankrike är det tillåtet att ersätta blodgivare för resekostnader, dock inte med ett fast belopp.

Enligt den tyska lagen om transfusion kan givare få ersättning för utlägg på grundval av de utgifter de haft och beroende på vilken typ av blodgivning det handlar om. Ersättningen bör inte överstiga 25 euro för en helblodsgivning. I en resolution 2001 från *Arbeitskreis Blut* påpekades det att det inte är vetenskapligt bevisat att man äventyrar säkerheten hos blod- och plasmaprodukter genom att ge ersättning till blod- och plasmagivare i Tyskland. Det rapporterades att man genom ersättningen inte hade kunnat påvisa någon effekt på prevalens- och incidensdata i givargrupperna.

I Sverige fasar en del blodcentraler ut den traditionella betalningen på 30 svenska kronor (ca 3 euro), men behåller den för trombaferes- och granulocytaferesgivare. Denna betalning anses inte utgöra ett incitament för att donera blod men täcker nästan kostnaderna för allmänna transportmedel till och från blodcentralen. I Österrike får plasmagivare upp till 25 euro och trombocytgivare upp till 50 euro när de ger blod i en plasmaferes- eller trombaferescentral.

I Nederländerna förbjuder den gällande lagstiftningen ersättning av andra kostnader än de som anses rimliga. Luxemburg avskaffade ersättning för resekostnader i slutet av 1980-talet.

2.3. Ledighet från arbetet

I Tjeckien får en arbetstagare ta ledigt från arbetet endast för blodgivning och vila. I Slovenien kan en arbetstagare få ledigt den dag blodgivningen äger rum med ersättning från arbetsgivaren. Denna betalas ut genom sjukförsäkringen. I Lettland har arbetstagare som ger blod på en läkarbehandlingscentral rätt till en vilodag dagen efter blodgivningen. Denna dag kan läggas till den anställdes årliga betalda semester, samtidigt som denne behåller sin genomsnittsinkomst. I Luxemburg beror den ledighet som beviljas på vilken arbetsgivare man har och kan högst uppgå till fyra timmar. På Malta uppmuntras arbetsgivarna att ge de anställda ledigt för att lämna blod. Det tidigare bruket att ge arbetstagarna en hel dags ledighet för att ge blod har upphört.

I Frankrike kan blodgivaren behålla den lön som utbetalas av arbetsgivaren under den tid som blodgivningen tar utan att lönen anses som betalning, under förutsättning att frånvaron från arbetet inte överstiger den tid som krävs för transport mellan arbetsplats och blodgivningscentral och, om nödvändigt, retur, samt för intervju och medicinsk undersökning, blodtappning och den vila och de förfriskningar som anses nödvändiga ur medicinsk synpunkt.

2.4. Förfriskningar

I Lettland får frivilliga blodgivare en lunchpeng, i Slovenien får de förfriskningar före och efter blodgivningen, medan blodgivare i Ungern har rätt till förfriskningar som tillför kalorier och vätska, även om tappningen inte resulterar i en användbar blodprodukt.

2.5. Erkännande

En viktig aspekt när det gäller frivillig och obetald blodgivning är att uttrycka erkännande för det personliga bidraget hos dem som är villiga att ge blod. Detta kan variera från små märken i Österrike för helblodsdonationer, till nålar, pennor, tekoppar, handdukar, t-tröjor, muggar, vykort och ryggsäckar i Litauen och Polen, och diplom och medaljer till personer som har uppnått ett visst antal donationer. I Tjeckien ges erkännandet i form av brons-, silver- och guldmedaljer, i Grekland i form av diplom och ett mässingsmärke och i Luxemburg i form av en särskild statsorden. I många medlemsstater, bl.a. Grekland och Irland, hålls årliga prisutdelningar till blodgivare, där press, lokala myndigheter och politiker ofta deltar. I Polen får frivilliga blodgivare, som har lämnat minst 5 (kvinnor) eller 6 (män) liter blod titeln *Zasłużonego Honorowego Dawcy Krwi* (frivillig hedersblodgivare) och tilldelas ett hederstecken.

2.6. Slutsatser

Även om principen om frivillig och obetald blodgivning erkänns av medlemsstaterna varierar den konkreta tolkningen av denna princip medlemsstaterna emellan. Det är till exempel skillnad på ersättningarnas storlek och hur mycket ledighet från arbetet som beviljas.

3. FRÄMJANDE AV FRIVILLIG OCH OBETALD BLODGIVNING

Alla de initiativ som tas inom Europeiska unionen för att främja frivillig och obetald blodgivning är viktiga. De omfattar allt från framställning av publikationer, t.ex. vägledningar och praktiskt material, till kampanjer som riktar sig till särskilda målgrupper och program som syftar till att medvetandegöra studerande.

3.1. Informationskampanjer

I Litauen har man delat ut broschyrer, affischer m.m. med reklam för frivillig blodgivning, medan man i Spanien har gett ut ett särskilt frimärke. Tjeckien, Spanien, Cypern, Grekland och Slovenien rapporterade att deras hälsovårdsministerier har gett stöd till informations- och upplysningskampanjer med reklam för evenemang för att främja frivillig blodgivning, information till allmänheten och givare om donation av blod genom broschyrer och affischer, m.m.

I Polen har Röda Korset publicerat affischer och flygblad som skall främja frivillig blodgivning och förklara dess roll i samhället. Material skickas ut till skolor, sjukhus och lokala myndigheter och delas ut på hälsovårdscentraler och i samband med blodgivningskampanjer. Det sänds också program på radio och TV, konserter hålls för blodgivare och musikensembler uppträder.

I Tyskland har lagen om reklam för läkemedel ändrats så att det inte längre är tillåtet att göra reklam för betalning eller bidrag för utgifter i samband med donation av blod eller plasma. Detta har lett till att blod- och plasmadonationscentralerna är tvungna att ompröva hur de skall kunna uppmuntra människor att ge blod.

I Lettland uppmuntras donationer av det nationella bloddonationscentret, som anordnar en rad informationskampanjer. Läkare uppmuntrar också människor att lämna blod i sådana fall där en släkting behöver en blodtransfusion.

I Italien startade de första kampanjerna på 1990-talet och ägde rum under sommarmånaderna för att avhjälpa en kronisk säsongsbetonad brist. Sedan dess har nationella planer antagits för att främja blodgivning och nationell självförsörjning.

Hälsovårdsministern i Litauen godkände 2004 programmet för att främja frivilliga och obetalda donationer av blod. Förutom ett seminarium om principerna i programmet anordnades en konsert och gjordes reklam för programmet i massmedia.

På Malta gör den nationella blodtransfusionstjänsten människor uppmärksamma på blodgivning genom deltagande i olika TV- och radioprogram samt genom artiklar i den lokala pressen.

I Spanien är cirka 60 föreningar i de autonoma regionerna engagerade i verksamhet för att främja blodgivning (föredrag, affischer/broschyrer, upplysningsverksamhet, iordningställande av insamlingscentraler, omhändertagande av givare, konferenser).

I Ungern har det genomförts många projekt och rekryterings- och reklamkampanjer för att främja blodgivning, med stark betoning på dess sociala värde.

Olika undersökningar har genomförts i Spanien, Irland, Malta och Förenade kungariket för att kartlägga frågor som till exempel inställningar till frivillig och obetald blodgivning, hinder för blodgivning, reklamkampanjernas effekt, tillgång till tappning, orsaker till brist på blod och strategier för att avhjälpa detta.

Den nationella blodtjänsten i Irland anställde en marknadschef för att främja kontakterna med företag samt anordna föredrag för olika grupper på det lokala planet, för branschorganisationer och för grupper av studerande. Man har också slutit avtal med en reklambyrå som skall ansvara för en blodgivningskampanj i Irland. I Förenade kungariket har man använt olika marknadsföringsmetoder, inklusive betald reklam, direkt marknadsföring och PR, och anser att detta har lett till en kombination av ett direkt gensvar och ett ökat medvetande.

I Italien genomfördes 2002 en Internetkampanj på portaler som hade inrättats speciellt för att fästa uppmärksamheten på de verksamheter som pågick i de olika blodsammanslutningarna. Irlands blodtransfusionstjänst ändrade utformningen på sin webbplats i september 2003 så att blodgivare nu kan kallas via e-post och har möjlighet att söka efter kliniker och klinikkalendrar samt söka i en relevant informationskälla. I Skottland kan webbplatsen användas för registrering av blodgivning online, information om blodgivning och tidpunkter för blodgivning samt frågor till läkare. I Irland har det också genomförts pilotförsök med textmeddelanden till blodgivare för att upplysa dem om när man kan lämna blod i deras område.

3.2. Särskilda dagar

Internationella blodgivardagen har gett många medlemsstater möjlighet att skapa uppmärksamhet och därmed uppmuntra till blodgivning. Grekland, Spanien, Slovenien och Polen har alla rapporterat om arrangemang som hade genomförts för att öka medvetenheten i media och bland allmänheten om den roll som frivilliga blodgivare spelar.

I Italien proklamerades genom ministerdekret en nationell blodgivardag under åren 2002−2005 och i samband därmed anordnades en rad kulturella evenemang. I Polen anordnas ”öppna hus-dagar”, där läkare och laboratoriechefer informerar om vem som kan bli blodgivare och vilka metoder som används för att samla in, testa och behandla blod. I Irland syftar *Blood for Life Week* till att öka medvetenheten och omfattar en rad evenemang under den vecka evenemanget pågår.

3.3. Medvetenhet bland studerande

I Förenade kungariket har man genomfört program för att öka medvetenheten bland studerande, och i Skottland har man utvecklat ett omfattande program för att värva blodgivare på skolor och universitet. I Irland har man framställt en video för undervisningsbruk, och i Lettland besökte företrädare från det nationella blodgivningscentret och den nationella blodgivningssammanslutningen institutioner för högre utbildning, där de beskrev blodbehandling och vilka krav som ställs på blodgivare. I Polen har man genomfört informationskampanjer i högstadie- och gymnasieskolor för att informera om insamling, testning och behandling av blod. En nationell tävling med namnet ”Ungt blod räddar liv” som riktade sig till studerande på gymnasienivå resulterade i att företrädare för de skolor som hade lämnat mest blod fick ta emot pris. I Slovenien har Röda Korset anordnat många föredrag för elever på högstadiet.

3.4. Slutsatser

Olika initiativ har vidtagits för att främja principen om frivillig och obetald blodgivning, och så vitt skilda aktiviteter som marknadsföringsåtgärder, program för studerande och e-initiativ har använts. En del av aktiviteterna syftar till att främja blodgivning, medan andra särskilt syftar till att främja obetald blodgivning. Det finns ett behov av att dela erfarenheter och att bestämma de bästa metoderna.

4. KOMMISSIONENS ÅTGÄRDER

Kommissionen kommer att fortsätta att uppmuntra medlemsstaterna att främja frivilliga och obetalda donationer av blod. Kommissionen kommer därvid att använda ett integrerat synsätt, inklusive olika strategier för att avhjälpa brist på blod och främja självförsörjning. Kommissionen föreslår att följande åtgärder vidtas som ett led i ansträngningarna att främja självförsörjning med humanblod eller humanplasma på grundval av frivilliga och obetalda donationer av blod.

Under gemenskapens hälsovårdsprogram bör det genomföras en undersökning i hela Europa för att bestämma de bästa metoderna för att främja frivillig och obetald blodgivning. Detta skall ske med hänsyn till aktuellt undersökningsmaterial, till exempel om medborgarnas attityder till blodgivning. Undersökningen bör ta sikte på att utveckla en metod och en uppsättning grundläggande principer för genomförande av upplysningskampanjer och ha som utgångspunkt en konsekvensanalys av marknadsföringsinitiativ, program för studerande och e-initiativ för att värva och behålla blodgivare.

Diskussionen om självförsörjning i gemenskapen bör fortsätta och komplettera strävandena efter att främja frivilliga och obetalda donationer av blod med idéer om den optimala användningen av blod, som ju utgör den andra faktorn när det gäller självförsörjning.